

С. І. Киреєв

Диспропорції

ДИСПРОПОРЦІЇ – порушення пропорцій у економіці загалом або в її окремих секторах. Мають відтворюв. характер, коли стосуються усього сусп. відтворення або його фаз та екон. підрозділів. Вони можуть також стосуватися окремих галузей, різних сторін і частин сусп. виробництва й носити регіон., місц. характер, виникати на окремих підприємствах. Є результатом неправил. екон. політики, збоїв у дії ринк. механізму, деформації самого екон. устрою; можуть бути наслідком стихій. лиха, неврожаїв, нестачі певних ресурсів тощо. Д. знижують екон. і соц. ефективність нац. економіки, рівень добробуту насел., породжують соц. і політ. протиріччя. Розрізняють заг. і частк. Д. Заг., пов'язані з порушенням пропорційності в усій екон. системі, носять, як правило, довгострок. характер, частк. – локал., короткочасний. Зокрема заг. була Д. між структурою виробництва та споживання в індустріал. розвинених країнах, яка найбільш гостро проявилася у 1-й пол. 20 ст. в екон. кризах перевиробництва. Механізмами подолання цієї Д. в остан. третині 20 ст. стали нові форми держ. регулювання, що створили сприятливе екон. середовище, і маркетинг, розвиток якого відбувався у напрямку більшого пристосування структури виробництва до структури потреб.

Заг. є Д., що дісталися у спадок економіці України після розпаду СРСР. Виключно високі темпи нагромадження в СРСР знайшли вираження у переважанні зростання виробництва засобів виробництва над виробництвом предметів споживання, що надавало антисоц. спрямованість усьому відтворюв. процесу в УРСР. Україна отримала у спадщину й надзвич. енергоєм. пром. комплекс, суттєво змінити структуру якого за роки незалежності виявилось неможливим. Негатив. вплив мають надзвич. висока зовн.-екон. орієнтація та критична залежність нац. економіки від кон'юнктури зовн. ринків, нерац. структура експорту з переважно сировин. характером та низькою питомою вагою продукції з високою часткою доданої вартості. Структурно незбалансований і фінанс. сектор економіки. Низький рівень капіталізації укр. підприємств і банків не відповідає вимогам політики зростання та структурно-інновац. розбудови нац. економіки; низький рівень розвитку фонд. ринку не дозволяє зробити його ефектив. інструментом мобілізації інвестиц. ресурсів, а відтак і політики екон. зростання. У соц. сфері України має місце кратно занижена вартість одного з осн. вироб. ресурсів – робочої сили, що призводить до

низької платоспроможності насел., відсутності стимулів нагромадження капіталу, тех. прогресу. Надмірна диференціація доходів насел. унеможливує утвердження вагомого прошарку середнього класу та накопичення у зв'язку з цим достатньо високої критич. маси конфліктності суспільства, його поляризації. Існуючий рівень тінізації економіки свідчить про існування системи розширеного відтворення тіньових екон. відносин в Україні. Тінізація, що негативно позначилася на всіх сферах сусп. життя, гальмує та викривлює соц.-екон. реформи. Значні масштаби тіньової екон. діяльності суттєво впливають на обсяги і структуру ВВП й спотворюють офіц. дані про стан економіки. Один із найнебезпечніших наслідків розвитку тіньової економіки – зростання корумпованості та криміналізації суспільства. Без перегляду регулюючої функції держави відновлення оптимальн. пропорцій у структурі ВВП неможливе. Для цього необхідно здійснити науково виважену реформу амортизац. політики, переглянути кількісні оцінки вартості осн. капіталу та методи списання його зношення з тим, щоб споживання осн. капіталу як складова вироб. витрат відповідала дійс. процесам перенесення спожитої вартості фондів на продукт. Це дасть змогу підвищити прибутковість виробництва, збільшити доходи бюджету та госп. суб'єктів. Невідклад. завданнями є також податк. реформи й зменшення відповід. навантаження на виробництво з метою відновити обґрунтов. пропорції між продуктом і заощадженнями, надати імпульсу інвестиц.-відтворюв. діяльності укр. товаровиробників.

Рекомендована література

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку. 2003;
2. Крючкова І. В. Структурні чинники розвитку економіки України. 2004;
3. Подолець Р. З. Енергетичний баланс України: моделювання і прогнозування. 2007 (усі – Київ).

Бібліографічний опис:

Диспропорції / С. І. Киреєв // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-24376>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).